

- תקציר -

צעירים חסרי מנוח

דוח תחום בנושא ארגונים הפועלים עם
ולמען צעירים בוגרים בישראל בגילי 18-35

"צעירים חסרי מנוח"

דוח תחום בנושא ארגונים הפועלים עם ולמען צעירים בוגרים בישראל בגילי 18–35

מידות, התשע"ד, דצמבר 2013

כתיבה: אבישג רודיך כהן ושרון לבל לנדה

מחקר וניתוח: אבישג רודיך כהן, שרון לבל לנדה ויפעת בראל

עורך אחראי: גיא בייגל

ועדה מייעצת: עופר בביוף – מחזיק תיק צעירים בעיריית ראש העין; אלישבע מזי"א – מנכ"לית רוח חדשה; ד"ר רונית עמית – מנכ"לית קרן גנדיר; פרופ' צינמון רחל גלי – חוקרת וראשת החוג לחינוך מיוחד ולייעוץ חינוכי באוניברסיטת תל אביב; רחל שרביט – ראשת האגף לנוער צעירים ושירותי תקון וסמנכ"לית בכירה במשרד הרווחה

תקציר מנהלים

בדוח זה מידות מבקשת לסקור את תחום הצעירים בישראל, הן מתוך הסתכלות על צרכים של צעירים אשר אינם זוכים למענה והן מתוך הבנה של פוטנציאל התרומה הייחודי של אוכלוסיית צעירים לחברה בכללותה ולעתידה של מדינת ישראל¹.

תחום הצעירים מתייחס לשלב החיים של הבגרות הצעירה, שבו הצעירים כבר בגירים על-פי חוק, אך טרם סיימו את משימות ההתבגרות. גבולות שלב חיים זה מטושטשים: לרוב הוא מתבסס על הגדרה גילית ו/או על הגדרת משימות מעבר לבגרות שבהן הצעיר טרם הכריע. לצורך דוח זה (ולפי מרבית התפיסות בארץ) צעיר יוגדר ככזה כל עוד הוא בטווח הגילים הרלוונטי, 18–35, ומתמודד עם לפחות שתיים מתוך מגוון הסוגיות שטרם הוכרעו: תעסוקה, השכלה, בניית זהות, שייכות ומשפחה. סוגיות אשר ניתן לחלקן לשלושה מעגלים: יחסים אינטימיים, קריירה ושייכות. הגדרה זו היא רחבה מאוד, ונובעת הן ממאפיינים ייחודיים של הצעיר בישראל, בעיקרם השירות הצבאי, והן מסיבות הנובעות מהיסטוריית התפתחות השירותים בארץ והעדפות הגורמים הפעילים בתחום.

בעשור האחרון (עד סוף 2012) עבר תחום הצעירים קפיצה משמעותית: ממצב שבו לא נעשה כלל שימוש במושג "צעיר" ועד למצב כיום שבו ישנה מודעות לתחום בקרב גורמים רבים – הממשלה, השלטון המקומי, עמותות ותורמים. אלו מודעים לקיומה של קבוצת אוכלוסייה רחבה שראוי וכדאי להשקיע בה. קיימים כיום מאות ארגונים הפעילים בתחום ביניהם כ-42 מרכזי צעירים המהווים שותפות בין מגזרית בין השלטון המקומי, הממשלה, ג'וינט ישראל וקרנות פילנתרופיות. מרכזים אלה הם שחקן הדגל בתחום המספק מענה הוליסטי לצעירים.

אנו מסבירים את הצמיחה של תחום הצעירים באמצעות מודל של חלון הזדמנויות, שעיקרו התלכדות והפריה הדדית של כמה זירות שונות שלכולן מניעים בנושא הצעירים: עמותות וארגונים, אשר זיהו את הצעירים כאוכלוסייה שההגדרות הקיימות אינן מספקות לה מענים ואינן מממשות את הפוטנציאל שלה לתרומה לחברה; קרנות פילנתרופיות וארגונים פילנתרופים, אשר זיהו את תחום הצעירים, מסיבותיהם שלהם, כנישה הקוראת להתייחסות; חוקרים באקדמיה אשר זיהו את נושא הצעירים ותחומים שונים בתוכו; גורמים שונים במשרדי ממשלה (רווחה, קליטה) שזיהו את הבעייתיות הטמונה בהתעלמות מצעירים; שחקנים פוליטיים אשר זיהו את הפוטנציאל הטמון בצעירים לקידום החברה בישראל, וכן שחקנים

¹ הדוח נכתב בתמיכתה ובמימונה של קרן גנדיר.

פוליטיים צעירים שהובילו אות הנושא ברשויות המקומיות; והצעירים בישראל עצמם, אשר החלו להציף את האתגרים שעמם הם התמודדו על סדר היום הציבורי.

עם זאת, למרות הצמיחה בתחום, התמיכה הפוליטית שהוא זוכה לה, והמלצות רבות לעיגונו - תחום הצעירים לא הצליח עד כה להתמסד ולקבל סטטוס מעוגן בחקיקה והדבר פוגע בהמשך צמיחת התחום כמו גם בפוטנציאל השימור של ההישגים הקיימים. כמו כן עדיין קיימים צרכים רבים שלא נענו עבור אוכלוסיות שונות, וישנה שורה של הזדמנויות שהפוטנציאל שלהן לא מוצה.

הדוח מציע מגוון המלצות כדי לאפשר לארגונים, לגורמים המממנים ולגורמים הממשלתיים להמשיך ולעשות את הדברים שהם עושים טוב, טוב עוד יותר.

א. המלצות ברמת הארגון הבודד:

ניכר כי הארגונים שהשתתפו במחקר שנערך במסגרת הדוח מדגימים חשיבה ועשייה מפותחות יחסית בתחום של הצבת מטרות ויעדים רלוונטיים, כמו גם במדידת הצלחות ואפקטיביות ארגונית. חלק לא קטן מהארגונים מפעיל ראייה הוליסטית של שירותים והזדמנויות (מענה לצרכים והתייחסות לצעירים כמשאב) וחשיבה מערכתית ביחס לתחום כולו. בנוסף, הארגונים מציבים לעצמם יעדי הצלחה מתאימים וכן עוסקים במדידת הישגיהם.

למרות תפיסות מתקדמות אלו אנו מביאים מספר המלצות לעוסקים בתחום על מנת לעשות טוב יותר את שהם עושים: הסתכלות על הצעיר לאורך זמן ומתן מענה לצרכים ולהזדמנויות; פעילות לקידום התחום גם בספירת המדיניות; חידוד ההבדל בין מטרות, יעדים ומדדי הצלחה ופיתוח הסתכלות המתרגמת את מטרות הארגון ויעדיו למדדי הצלחה; גיבוש מדדי ההצלחה תוך שיתוף אוכלוסיית היעד; פיתוח ומימון (על ידי ארגונים וקרנות) של תהליכי הערכה ומדידה ותשתיות לקיומן - להערכת הפעילות בתחום בטווח הקצר והארוך.

ב. המלצות כלליות ברמת התחום:

- **הרחבת היקף המענים הקיימים לאוכלוסיות - תחומים בהם ישנם מענים, אולם אלו מצומצמים ורחוקים מלתת מענה להיקף אוכלוסיית היעד, ויש להרחיבם:** מעני דיור ומענים הוליסטיים לצעירים חסרי עורף משפחתי; השלמת השכלה לצעירים פגיעים; מענים בתחומי תעסוקה, הכשרה מקצועית, ייעוץ ללימודים ומלגות להשכלה גבוהה לשלוש קבוצות: לחרדים, ערבים וצעירים עם מוגבלויות; מענים לצעירים שאינם זכאים לסיוע על פי חוק חיילים משוחררים (אוכלוסיות לא

צעירים חסרי מנוח

דוח תחום בנושא ארגונים הפועלים עם ולמען צעירים בוגרים בישראל בגילי 18-3

משרתות, צעירים שעברו יותר מ-6 שנים ממועד השחרור שלהם); מענים לציבור הצעירים הכללי (בנושאים של זהות ומעורבות חברתית).

- **פיתוח שירותים ותשתיות חדשות במגוון תחומים או אוכלוסיות, אשר נכון**

להיום כמעט ואין מענים עבורם: צעירים פגיעים במובן הרחב, ולא רק בוגרי מסגרות חוץ-ביתיות וצעירים בסיכון; כלים לחיים עצמאיים (תקציב, זוגיות, משפחה, תכנון קריירה ואיזון בין עבודה למשפחה); תעסוקה לחסרי השכלה (הכשרות רלוונטיות, מענים, מלגות); יצירת אלטרנטיבות לדיוור, קידום ההבנה של סוגיית הדיוור ויכולת השגתו; התייחסות מערכתית כוללת לתחום המנהיגות והמעורבות החברתית; מנהיגות ומעורבות חברתית לצעירים חרדים ולצעירים ערבים.

- **בנוסף, קיימים מספר אתגרים רוחביים שעמם התחום מתמודד והם**

 - משמעותיים לסוגיית קיימותו ואופן התפתחותו:**

 - גיבוש מדיניות ממשלתית לצעירים בכלל ולצעירים פגיעים בפרט
 - גיבוש מדיניות ביחס לתפקיד השלטון המקומי
 - הסדרה עצמית והפריה הדדית בין ארגוני המגזר השלישי
 - קיום דיאלוג תוך מגזרי ובין מגזרי (עמותות, תורמים וממשלה) בסוגיית תפקיד החברה האזרחית וגבולות האחריות- גיבוש תפיסה של עבודה מול הממשלה והבנת נקודות החולשה והחוזק של המגזר השלישי בתחום הצעירים
 - פיתוח והנגשת ידע יישומי לפעילות הנעשית בנושא צעירים
 - פיתוח וחיזוק הקיימות הפיננסית של התחום והארגונים וקידום תחום הצעירים כחלק משוק משולב
 - העלאת המודעות לצורך והעלאת הנכונות לקבל עזרה בקרב צעירים
 - שיתוף אוכלוסיית הצעירים בפיתוח שירותים והגדרת הסוגיות הרלוונטיות עבורה

לסיכום ניתן לומר, שעל אף קפיצת המדרגה המשמעותית שקרתה בתחום בעשור האחרון לתחום ולעוסקים בו, ישנו עוד מרחב צמיחה רחב ועדיין קיימות שאלות הנוגעות לביסוס וקיומו בעתיד. מה גם, שמעבר לפיתוח המענים לאוכלוסיות יעד ספציפיות, דוח זה מדגיש את החשיבות של פיתוח ההזדמנויות לצעירים ככלל, לאור ההבנה כי השקעה בצעירים היא בראש ובראשונה הזדמנות להפיכתם לשחקן משמעותי בחברה, מעורב חברתית ויוזם לטובת החברה כולה.

"צעירים חסרי מנוח"

דוח תחום בנושא ארגונים הפועלים עם ולמען צעירים בוגרים בישראל בגילי 18-35

www.midot.org.il